

PREVENCIA A RIEŠENIE PROBLÉMOVÉHO SPRÁVANIA STREDOŠKOLÁKOV V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

THE PREVENTION AND SOLUTION OF SECONDARY PUPILS' PROBLEM BEHAVIOUR IN SCHOOL ENVIRONMENT

Ingrid Emmerová¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problémovým správaním stredoškolákov. Autorka venuje osobitnú pozornosť prevencii a riešeniu problémového správania v školskom prostredí. Približuje vybrané výsledky výskumu realizovaného u učiteľov stredných škôl v stredoslovenskom regióne v mesiacoch september – november 2010. Príspevok je jedným z výstupov projektu UGA č. 09/03/2010 „Problémy prípravy učiteľov a budúcich učiteľov na realizáciu a riešenie porúch správania žiakov“.

Kľúčové slová: problémové správanie, prevencia, formy prevencie, riešenie problémového správania

Abstract

The paper deals with behavioral problems of secondary school pupils. The author pays special attention to prevention and solution of pupils' behavioural disorders. She presents the selected results of research carried out with the teachers of secondary schools in the Central Slovakia Region during September – November 2010. This paper represents one of outcomes resulting from the project UGA No. 09/03/2010 „The Problems regarding the Preparation of Teachers and Future Teachers for the Prevention and Solution of Pupils' Behavioural Disorders“.

Key words: problem behaviour, prevention, forms of prevention, solution of problem behaviour

ÚVOD

Učitelia, pracovníci pomáhajúcich profesií a ďalší odborníci pracujúci so stredoškolskou mládežou upozorňujú na rapídny nárast problémov v správaní, dochádza u nich k nárastu negatívnych spoločenských javov – od drobných problémov v správaní až po závažné sociálnopatologické javy. Preto narastá potreba účinnej prevencie, predovšetkým primárnej a keďže je takéto správanie rozšírené tak aj sekundárnej prevencie, kde zohráva jednu z najdôležitejších úloh škola. Okrem prevencie však musia učitelia tieto problémy aj riešiť. Pri žiakoch stredných škôl ide o široké spektrum nevhodného, problémového správania, ktoré ešte nemusí byť zaradované do skupiny porúch správania či sociálnopatologických javov. Zaradujeme sem: krádeže, ničenie majetku a vandalizmus, delikventné správanie (kedy sa

¹ doc. PhDr. Ingrid Emmerová, PhD., ingrid.emmerova@umb.sk, Pedagogická fakulta UMB, Ružová 13, 974 01 Banská Bystrica, tel.: 048 /446 4762

žiak dostáva do rozporu so zákonom), agresivitu a šikanovanie, záškoláctvo, úteky a túlanie, klamstvá a podvádžanie, užívaním legálnych či nelegálnych drog, neadekvátne používanie počítača, internetu či mobilného telefónu a ďalšie potenciálne zdroje nelátkových závislostí, sexuálne rizikové správanie a iné.

O problémovom správaní môžeme hovoriť pri výskyte porúch správania, výchovných ťažkostí, emocionálnej narušenosti, sociálnopatologických javov a i.

PROBLÉMOVÉ SPRÁVANIE STREDOŠKOLÁKOV

V stredoslovenskom regióne sme v mesiacoch september – október 2010 realizovali výskum u učiteľov pomocou dotazníka (konkrétne v okresoch Banská Bystrica, Krupina, Lučenec, Martin, Tornaľa, Zvolen, Žilina). Výskumnú vzorku tvorilo 155 učiteľov stredných škôl. Z hľadiska pohlavia bolo 118 žien a 37 mužov. Do výskumu sa zapojili riaditelia i zástupcovia riaditeľov škôl, koordinátori prevencie drogových závislostí a ďalších sociálnopatologických javov, výchovní poradcovia, respondenti vykonávali tiež funkciu triedneho učiteľa, koordinátora výchovy k manželstvu a rodičovstvu, učili rôzne predmety.

U respondentov sme zisťovali, s akým problémovým správaním sa u žiakov stretli. Zamerali sme sa na závažnejšie negatívne javy, ktoré sa podľa učiteľov u žiakov vyskytujú. Naše zistenia uvádzame v tabuľke č. 1. Respondenti mohli uviesť viac možností, preto daný súčet presahuje 100%.

Tabuľka 1: Výskyt problémového správania u stredoškolákov podľa učiteľov

Alternatívy	N	%
Záškoláctvo	145	93,55
Agresívne správanie	121	78,06
Užívanie legálnych drog	85	54,84
Šikanovanie	80	51,61
Krádeže	69	44,52
Užívanie nelegálnych drog	68	43,87
Rizikové sexuálne správanie	22	14,19
Delikventné správanie	29	18,71
Správanie s rysmi nelátkových závislostí	12	7,74
Iné	6	3,87
Žiadne	2	1,29

Zdroj: Vlastný výskum.

Zistili sme, že najrozšírenejším problémovým správaním žiakov je záškoláctvo, čo uviedlo 93,55% respondentov. Záškoláctvo v sebe zahŕňa aj značné riziko. Záškoláci svoj nadobudnutý voľný čas môžu tráviť rozličným spôsobom, od relatívne neškodného sledovania televízie či čítania doma, cez túlanie sa (individuálne alebo s partiou) až po fajčenie, pitie alkoholu, návštevu pohostinstiev a herní, dokonca dopúšťaním sa delikventného správania.

Nasleduje agresívne správanie (78,06%) a užívanie legálnych drog (54,84% respondentov). Šikanovanie uviedlo 51,61%, krádeže 44,52% a užívanie nelegálnych drog 43,87% respondentov.

Respondenti – učitelia stredných škôl sa vo vysokej miere stretávajú s problémovým správaním žiakov, nezriedka ide o vyslovene nebezpečný sociálnopatologický jav. Iba 1,29% respondentov sa počas svojej praxe nestretlo s problémovým správaním u svojich žiakov. Táto skutočnosť znovu potvrdzuje aktuálnosť tohto problému, nevyhnutnosť účinnej a systematickej prevencie, ako aj riešenia už vzniknutého problému.

Závažnou skutočnosťou v súčasnosti je, že narastá agresívne správanie voči učiteľom – tak zo strany žiakov ako aj ich rodičov. Preto sme tejto skutočnosti venovali pri výskume osobitnú pozornosť. V tabuľke č. 2 uvádzame zistenia ohľadne výskytu agresívneho správania voči učiteľom, ako sa s ním počas svojej praxe stretli. Respondenti uvádzali aj viac možností, preto daný súčet presahuje 100%.

Tabuľka 2: Agresívne správanie voči učiteľom

Formy agresívneho správania voči učiteľom	N	%
Bez stretnutia s agresívnym správaním	60	38,71
Urážky učiteľa zo strany žiaka počas vyučovania	52	33,55
Urážky rodiča či iného príbuzného žiaka	28	18,06
Úmyselné poškodenie osobnej veci	28	18,06
Vyhrážanie žiaka	23	14,84
Vyhrážanie rodiča či iného príbuzného žiaka	17	10,97
Urážky učiteľa zo strany žiaka mimo vyučovania	15	9,68
Fyzický útok zo strany žiaka	8	5,16
Iné	5	3,23
Fyzický útok rodiča či iného príbuzného žiaka	1	0,65

Zdroj: Vlastný výskum.

Celkovo sa s agresívnym správaním voči sebe stretlo 95 učiteľov stredných škôl. Viacerí respondenti uviedli dve i viac foriem. Zistili sme, že najrozšírenejšie sú urážky žiaka počas vyučovania, čo uviedlo až 33,55% učiteľov. Druhou najrozšírenejšou formou sú zhodne po 18,06% urážky rodiča či iného príbuzného žiaka a úmyselné poškodenie osobnej veci. Ďalej nasleduje vyhrážanie žiaka (14,84%) a vyhrážanie rodiča či iného príbuzného žiaka (10,97%).

Alarmujúci je fakt, že iba 38,71% učiteľov stredných škôl sa nestretlo ani s jednou z foriem agresívneho správania voči sebe počas svojej praxe, čo je ani nie jedna tretina respondentov.

PREVENCIA PROBLÉMOVÉHO SPRÁVANIA

Postavenie školy v primárnej prevencii je nesmierne dôležité. Škola realizuje predovšetkým primárnu prevenciu, v niektorých prípadoch aj prevenciu sekundárnu (najmä v spolupráci s ďalšími odborníkmi).

Ciele školskej prevencie podľa J. Verbovskej (2005, s. 11) sú:

- Zmeniť interakčné vzťahy v škole autoritatívnu atmosféru nahradiť humanisticko-tvorivou výchovou.
- Podporovať harmonický vývin osobnosti žiaka.
- Preferovať zdravý životný štýl v školských a mimoškolských aktivitách.
- Vytvárať podmienky na formovanie zdravej osobnosti žiaka a jeho odolnosť voči patologickým sociálnym vplyvom a tlakom.
- Vychovávať žiakov k osobnej zodpovednosti za svoje rozhodnutia.
- Vytvárať v škole priestor na pomoc pri riešení problémov žiakov (rodinné, sociálne, osobné, vzdelávacie ...).
- Podporovať rozvoj pozitívnych vzťahov v sociálnom kontexte.
- Systematicky a komplexne informovať žiakov o danej problematike.
- Rozvíjať prosociálne správanie u detí z hľadiska prevencie vzniku závislostí.
- Pedagogické osvetové pôsobenie v zmysle zlepšenia spätnej väzby žiak – učiteľ – škola – rodina.

- C. Határ (2010, 85 – 87) uvádza princípy, ktorých sa treba v prevencii pridržovať:
- princíp jednoty represie a prevencie: nie je možné deti a mládež sankcionovať za nevhodné správanie, pokiaľ sme nezrealizovali opatrenia na prechádzanie takémuto nežiaducemu správaniu;
 - princíp ústavnosti a zákonnosti prevencie: všetky preventívne opatrenia musia byť v súlade s platnými právnymi nariadeniami či zákonmi;
 - princíp aktuálnosti a objektívnosti prevencie: preventívne opatrenia implementujeme do praxe včas, na základe jej aktuálnych požiadaviek a potrieb;
 - princíp koordinácie prevencie: jednotlivé sociálne a edukatívne preventívne programy a opatrenia musia byť koordinované, resp. zastrešované konkrétnym rezortom na celoštátnej úrovni a konkrétnym zariadením, organizáciou alebo inštitúciou na regionálnej úrovni, ktorým v predmetnej koordinácii prináleží príslušná právomoc;
 - princíp inštitucionálneho, personálneho, finančného a informačného zabezpečenia prevencie: efektívnosť prevencie závisí od odborných inštitúcií, v ktorých sa bude realizovať, ako aj od kvalifikovaných preventistov, dostatočnej informovanosti a v neposlednom rade aj od finančného pokrytia nákladov na realizáciu preventívnych programov a opatrení;
 - princíp širokej účasti občanov na prevencii: na realizácii prevencie by sa mala dobrovoľnícky v rámci osvetovej spolupráce aj široká laická verejnosť;
 - princíp komplexnosti a vedeckosti prevencie: jednotlivé preventívne programy a opatrenia musia byť dôsledne prepracované, vedecky podložené a holisticky poňaté, aby pokryli celú šírku a hĺbku potenciálneho či reálneho problému;
 - princíp plánovitosti a cieľavedomosti prevencie: je nevyhnutné prevenciu a všetky jej zložky dôsledne naplánovať;
 - princíp sústavnosti prevencie: preventívne programy a opatrenia sa musia realizovať nepretržite, nie sporadicky, prevencia nie je jednorazový čin, ale strategicky premyslená a longitudinálne indikovaná činnosť.

K zásadám efektívnej prevencie rizikového správania u detí a mládeže M. Miovský, J. Zapletalová a L. Skácelová (2010, s. 39 – 41) zaraďujú:

- a) Komplexnosť a kombináciu viacerých stratégií pôsobiacich na určitú cieľovú skupinu. Prevenciu je nutné koncipovať ako súhrn viacerých faktorov a ako koordinovanú spoluprácu rôznych inštitúcií.
- b) Kontinuita pôsobenia a systematickosť plánovania.
- c) Cieľenosť a adekvátnosť informácií i foriém pôsobenia vzhľadom k cieľovej populácii a jej vekovým a iným charakteristikám.
- d) Skorý začiatok preventívnych aktivít, ideálne už v predškolskom veku.
- e) Pozitívna orientácia primárnej prevencie a demonštrácia konkrétnych alternatív. Podpora zdravého životného štýlu, využívanie pozitívnych modelov a ponuka atraktívnych pozitívnych alternatív.
- f) Orientovať sa nie iba na úroveň informácií, ale predovšetkým na kvalitu postojov a zmenu správania. Cieľom prevencie je ovplyvniť práve správanie.
- g) Využitie „peer“ prvkov, dôraz na interakciu a aktívne zapojenie. Pre deti a dospievajúcich sú rovesníci často autoritou s väčším vplyvom ako rodičia a učitelia.
- h) Denormalizácia – primárna prevencia má prispievať k vytvoreniu takej sociálnej klímy, ktorá nie je priaznivá k podpore a rozvoju rizikového správania. Normy a hodnoty zmeniť tak, aby rizikové správanie nepripadalo ako žiaduce, ale ani ako neutrálna sociálna norma.
- i) Podpora protektívnych faktorov v spoločnosti.
- j) Nepoužívanie neúčinných prostriedkov. Ako neúčinné sa ukázalo jednoduché poskytovanie zdravotných či iných typov informácií o danom type rizikového

správania. Neúčinné je zastrašovanie, zakazovanie, moralizovanie či preháňanie následkov a pod.

V podmienkach našich škôl môže učiteľ najlepšie a najčastejšie pôsobiť na žiakov v rámci primárnej prevencie:

- na triednických hodinách,
- na hodinách etickej výchovy a náboženstva,
- na hodinách biológie,
- a na ďalších vyučovacích hodinách, kde to učebné osnovy tematicky umožňujú.

Triednická hodina je určená na priame výchovné pôsobenie triedneho učiteľa na osobnosť žiaka. Cieľom triednickej hodiny je riešenie výchovných a vzdelávacích problémov a aktivít v príslušnej triede, teda poskytuje priestor na preventívne aktivity.

Prevencia sa v škole môže realizovať rôznymi formami: môže to byť realizovanie preventívnych projektov či programov, uskutočňovanie prevencie počas vyučovacích hodín, besedy a rôzne iné jednorazové aktivity. Medzi organizačné formy prevencie v škole môžeme zaradiť: vyučovací proces; záujmovú činnosť žiakov v škole; špeciálne projekty prevenčnej práce realizované v spolupráci s odborníkmi; výchovu k zdravému životnému štýlu a realizácia iných špecifických projektov; vytváranie pozitívnej psychickej klímy v škole, odstránenie autoritatívneho štýlu výchovy, prehlbovanie dôvery medzi učiteľmi a žiakmi; posilnenie výchovnej funkcie školy; činnosť koordinátora prevencie; spoluprácu školy s mimoškolskými zariadeniami výchovnej a psychologickéj prevencie; názornú agitáciu a využívanie informačno-komunikačných technológií; spoluprácu školy s políciou a pod.

Pozitívne možno hodnotiť, že na skúmaných školách sa prevencia realizuje, pričom respondenti uvádzali väčšinou viac foriem preventívneho pôsobenia. Najrozšírenejšie sú preventívne projekty či programy. Z jednorazových aktivít dominujú besedy s odborníkmi, nasledujú odborné prednášky a prevencia v rámci vyučovacích hodín. Je vhodné zaradiť prevenciu sociálnopatologických javov do jednotlivých vyučovacích predmetov, naši respondenti uvádzali rôzne predmety – podľa svojej aprobácie.

Prednášky síce nie sú efektívnou formou prevencie a u žiakov základných škôl ani vhodnou formou, ale ak sa spoja s diskusiou na daný problém, môžu byť doplnkom prevenčnej práce. Značne rozšírené sú i letáky, ďalej súťaže a kvízy, štvrtina respondentov označila vystúpenia populárnych osobností s preventívnym zameraním. Nasledovali televízne či rozhlasové relácie a tiež nevhodné besedy s bývalým toxikomantom. Respondenti označili aj možnosť iné a doplnili napr. exkurzie do koncentračného tábora, exkurzie do reedukačného detského domova a i.

Realizácia preventívnych projektov a programov patrí k dlhodobým a efektívnym formám prevencie v školskom prostredí. Kvalitne pripravené preventívne programy majú v primárnej prevencii svoje významné miesto. M. Miovský (2010, s. 26) sformuloval 3 všeobecné charakteristiky, resp. požiadavky na preventívne programy:

- a) priamy a explicitne vyjadrený vzťah k určitej konkrétnej forme rizikového správania,
- b) jasná časová a priestorová ohraničenosť realizácie,
- c) zacielenie na jasne ohraničenú a definovanú cieľovú skupinu.

Odpoveď na otázku, ako vyzerajú efektívne preventívne programy, dávajú ďalší českí autori K. Nešpor, H. Pernicová a L. Csémy (1999, s. 91 – 92). Efektívny program spĺňa podľa nich tieto kritériá:

- zodpovedá veku,
- je malý a interaktívny,
- zahrňuje podstatnú časť detí,
- berie do úvahy miestne špecifiká,
- využíva pozitívne modely,

- zahrňuje legálne i nelegálne návykové látky,
- zahrňuje i znižovanie dostupnosti návykových látok,
- je sústavný a dlhodobý,
- je prezentovaný kvalifikovane a dôveryhodne,
- je komplexný a využíva viac stratégií,
- počíta s komplikáciami a ponúka dobré možnosti, ako ich zvládať,
- deťom so zvýšeným rizikom sa poskytuje pomoc cielene s ohľadom na ich špecifické individuálne potreby,
- zahrňuje i znižovanie dostupnosti návykových rizík,
- spolupracuje s ďalšími organizáciami a rodičmi detí,
- zahrňuje i relaxačné techniky a zvládanie stresu,
- ponúka efektívne stratégie za prijateľnú cenu,
- zahŕňa i včasnú pomoc pre problémy s návykovými látkami,
- pokračuje dlhodobo.

Školy v rámci prevencie spolupracujú s viacerými odborníkmi, inštitúciami a pod. Prospešná je spolupráca škôl s Policajným zborom Slovenskej republiky. Táto sa uskutočňuje predovšetkým prostredníctvom činnosti policajtov, ktorí sú zaradení na úseku prevencie. Policajti – preventisti realizujú na školách besedy i dlhodobé programy a projekty. Okrem prevencie kriminality v spolupráci so školami realizujú prevenciu viktimácie, zameriavajú sa aj na pravidlá cestnej premávky, zvyšovanie právneho vedomia, ale aj prevenciu ďalších sociálnopatologických javov, napr. šikanovania, drogových závislostí a pod. Ďalej školy pri prevencii spolupracujú s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, s Národným osvetovým centrom a i.

Pre efektívnu prevenciu je dôležité:

- Vychádzať z analýzy výskytu negatívnych javov, ktorým je potrebné predchádzať (monitoring v školách, intenzívna práca triedneho učiteľa a i.). Je nutné prognózovať pravdepodobnosť výskytu daného javu, resp. javov a premyslieť výber metód a foriem pôsobenia, tak v oblasti primárnej ako i sekundárnej prevencie v školskom prostredí.
- Intenzívnu pozornosť venovať novým rizikám, ktoré prinášajú nové technológie a ohrozujú žiakov základných a stredných škôl: zneužívanie mobilných telefónov, internetu, kyberšikanovanie a pod.
- V prvom rade by mali učitelia vyhľadávať informácie z odborných publikácií ako i z internetu (napr. www.zodpovedne.sk, www.previnciasikanovania.sk a i.). Informovať veku primeranou formou žiakov o rizikách vyplývajúcich z používania moderných technológií.
- Je potrebné naučiť žiakov chrániť si svoju identitu (napr. pri vytváraní profilu, zverejňovaní fotiek a osobných údajov). Zdôrazňovať nebezpečenstvo osobných stretnutí s kontaktmi z internetu. Dodržiavať zásadu nepokračovať v komunikácii so sexuálnym podtextom.
- V súčasnosti narastá potreba prevencie viktimizácie, čiže špecificky orientovanej prevencie kriminality, ktorej cieľom je, aby sa človek nestal obeťou trestného činu (zahŕňa prípravu ľudí na osvojenie si a uplatňovanie preventívnych opatrení, ktorými by mohli znížiť riziko svojho ohrozenia kriminalitou, o vlastné preventívne správanie vrátane primeraného reagovania v situácii ohrozenia). Ako príklad môžeme uviesť besedy s mladými dievčatami na školách, ktoré sú zamerané na zvyšovanie obozretnosti v oblasti ponúk práce v zahraničí v súvislosti s obchodovaním so ženami, napr. upozorňujú na techniky získavania dievčat na prácu v zahraničí, kde je potrebné dodržiavať niektoré zásady: vycestovať až po získaní pracovného povolenia, zapamätať si číslo slovenskej ambasády, nikomu neodovzdať svoj pas a pod. Ďalej je nutné informovať študentov

o rizikách zneužívania na trhu práce (pri letných brigádach a pod.), naučiť ich ako rozlíšiť ponuky práce, ktoré môžu skrývať nebezpečenstvo, na čo je potrebné sa opýtať pri sprostredkovaní práce a i.

- Účinná prevencia nemá strašiť, zakazovať alebo prikazovať, má pravdivo vysvetľovať, objasňovať a ponúkať iné možnosti.
- Je dôležité konštatovať, že jednorázové aktivity nemôžu nahradiť sústavnú a cielenú systematickú prácu v rámci primárnej prevencie. Prednáška či beseda nemusí mať pozitívny účinok, dokonca môže vzbudiť záujem a zvedavosť, napr. vyskúšať drogu, ako niečo zaujímavé a nebezpečné (besedy s abstinujúcim alkoholikom či toxikomanom).
- Využívať rôzne formy prevencie – napr. vyučovací proces, osobitne cez predmety etická výchova, náuka o spoločnosti a iné, kde to učebné osnovy umožňujú; špeciálne preventívne projekty a programy, výchova k zdravému životnému štýlu; názorná agitácia a využívanie informačno-komunikačných technológií a iné.

RIEŠENIE PROBLÉMOVÉHO SPRÁVANIA

Napriek tomu, že primárna prevencia je efektívnejšia a lacnejšia než sekundárna a terciárna, súčasná situácia si vyžaduje aj riešenie problémového správania. V oblasti sekundárnej prevencie ide o komplexnú starostlivosť o deti a mládež s poruchami správania, počnúc výchovnými problémami v rodine, cez porušovanie školského poriadku, končiac porušovaniami ustanovení platnej legislatívy. Nevyhnutná je spolupráca triedneho učiteľa, výchovného poradcu, koordinátora prevencie, psychológa, sociálneho pedagóga a rodičov.

Podľa empirických zistení S. Karikovej (2010, s. 200) dochádza „k výrazným zmenám, ktoré súvisia s nárastom negatívnych aspektov v učiteľskej profesii. Jednak je to nárast problémového správania žiakov na všetkých typoch a stupňoch škôl, ako aj komunikácia s rodičmi. Tieto dva aspekty jednoznačne odzrkadľujú aj celospoločenské zmeny, najmä v zmysle nárastu rôznych sociálno-patologických javov, a tým aj problémov v správaní detí a žiakov“.

Na adekvátne riešenie porúch správania sa hľadajú efektívne postupy a prístupy. Niektoré spôsoby intervencie sú vhodné len pre určité poruchy správania, iba určité školské prostredie alebo typ učiteľa či žiakov (napr. ohľadne veku žiaka). Pri výbere stratégií rozhoduje aj odborná kompetencia a praktické skúsenosti učiteľa, sociálneho pedagóga či školského psychológa.

Pri riešení problémového správania žiakov je potrebné:

- starostlivo prešetriť prípad,
- škola musí vyhotoviť písomný záznam,
- zabezpečiť ochranu prípadným obetiam (napr. pri šikanovaní),
- nevyhnutná je intenzívna spolupráca triedneho učiteľa, výchovného poradcu, koordinátora prevencie, ak škola disponuje školským psychológom a sociálnym pedagógom tak aj školského psychológa a sociálneho pedagóga,
- škola by mala kontaktovať rodičov či zákonného zástupcu žiaka,
- v závažnejších prípadoch vec nahlásiť Policajnému zboru SR alebo sociálnoprávnej ochrane detí a mládeže a sociálnej kuratele,
- všetci žiaci by mali byť vhodne informovaní o prípade,
- žiak, ktorý sa dopustil nevhodného konania musí byť potrestaný v zmysle školského poriadku,
- triedu, v ktorej sa problém vyskytol je nutné monitorovať a realizovať v nej primárnu aj sekundárnu prevenciu,
- je vhodné zvolať mimoriadnu triednu schôdzku (v triede, kde sa problém vyskytol) a informovať rodičov,

- spolupracovať s odborníkmi zo zariadení výchovného poradenstva a prevencie.

ZÁVER

Stále viac problémov v správaní a nárast sociálnopatologických javov u žiakov si nevyhnutne vyžaduje profesionálnu úroveň realizovania prevencie, na čo poukazujú viaceré slovenské aj európske dokumenty. Prevenčná činnosť musí byť systematická práca realizovaná počas celého školského roka prostredníctvom vyučovacieho procesu aj mimo neho.

V školskom prostredí je dôležité dôsledne riešiť i menej závažné problémy v správaní žiakov, pretože ich prehliadanie či podceňovanie môže viesť u žiakov k závažnejším formám správania.

Literatúra

HATÁR, Ctibor. 2010. *Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie*. Nitra : UKF, 2010. 106 s. ISBN 978-80-8094-664-7.

KARIKOVÁ, Soňa. 2010. Reflections on the Teaching Profession Over the Last Thirty-Five Years. In *The New Educational Review*. 2010, č. 3/4, s. 189 – 204. ISSN 1732-6729.

MIOVSKÝ, Michal – SKÁCELOVÁ, Lenka – ZAPLETALOVÁ, Jana – NOVÁK, Petr a kol. 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha : Univerzita Karlova, 2010. 260 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

NEŠPOR, Karel a kol. 1999. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. Praha : Portál, 1999. 120 s. ISBN 80-7178-299-8.

VERBOVSKÁ, Jarmila. 2005. Prevencia závislostí a koordinátor prevencie závislostí a iných sociálno-patologických javov v podmienkach školy a školských zariadení – teoretické východiská. In: *Nový obzor*. Prešov : MPC, 2005, s. 11 – 30. ISBN 80-8045-395-0

www.zodpovedne.sk

www.prevenciasikanovania.sk

Recenzent: Mgr. Drahomíra Kučírková, CSc.